Samen met de Natuurkalender

Tekst: Dick Groenendijk

Werken aan het zichtbaar maken van klimaatveranderingen in de achtertuin

Vlinders en libellen beschermen, dat kun je niet alleen. De Vlinderstichting werkt dan ook al jaren samen met diverse organisaties. Een van die organisaties is de Natuurkalender. Tijd dus voor een interview met het brein achter en de projectleider van de Natuurkalender: Arnold van Vliet. Arnold is officieel onderzoeker bij de leerstoelgroep Milieusysteemanalyse van Wageningen Universiteit.

De zon schijnt als ik op het universiteitsterrein arriveer. Ik hoop op mijn eerste dagvlinder om die meteen aan Arnold door te kunnen geven, maar helaas. Geen geluk dit keer. Terwijl Arnold een plekje maakt voor mijn laptop tussen de paperassen, kan ik mijn eerste vraag stellen.

Kun je met drie trefwoorden je werk karakteriseren?

"Coördineren, analyseren en communiceren, dat zijn denk ik de belangrijkste drie. De Natuurkalender is een samenwerkingsverband met heel veel verschillende organisaties en richt zich op uiteenlopende thema's en op verschillende soortgroepen. Om alle mensen vanuit de verschillende disciplines te laten samenwerken is heel wat coördinatie nodig. Leuk werk, maar een ook hele klus. Uiteindelijk komen er heel veel data binnen, waar we met analyses informatie uithalen. Deze informatie communiceren we vervolgens naar onze partners en deelnemers en natuurlijk naar de media. Zij hebben een groot aantal vragen. Een aantal vragen komt steeds terug: veranderen dingen nu echt en zijn de fenologische veranderingen erg?"

Wat wil je bereiken met de Natuurkalender?

"Ik wil dat mensen in Nederland zich meer bewust worden van klimaatverandering. We willen ook de kennis over de effecten op biodiversiteit, natuurbehoud, landbouw, gezondheid in kaart brengen en de samenleving helpen zich aan te passen op veranderingen. Het leuke van dit onderwerp is dat je de natuur dichter bij mensen brengt. Het is tastbaar. Ik merk dit bijvoorbeeld in mijn eigen omgeving omdat kennissen van mij buiten allerlei dingen zien waar ze vroeger nooit op gelet zouden hebben. Ik hoop dat dit bij veel mensen gebeurt waaronder beleidsmakers, zodat zij het belang ervan zien om iets aan klimaatverandering te doen."

Arnold van Vliet

Op welke doelgroepen richt de Natuurkalender zich?

"Eigenlijk op heel veel verschillende. Aan de ene kant zijn dat de natuurliefhebbers, zeg maar de luisteraars van het radioprogramma Vroege Vogels, maar ook de media, beleidsmakers, wetenschappers, tuinliefhebbers en scholieren. In de toekomst worden dat wellicht ook hooikoortspatiënten. De doelgroepen van de Natuurkalender zijn dus heel breed, maar de kennis is wel toegespitst op de behoeftes van elke groep."

Hoeveel mensen werken er eigenlijk bij de Natuurkalender en hoe financieren jullie de projecten?

"Binnen de verschillende samenwerkende organisaties zijn dat er heel wat, maar op dit kantoor zijn dat er twee. De partners waar we mee samenwerken hebben ieder hun eigen specialisme, en meestal is dat de inhoudelijke kennis van een bepaalde soortgroep. Financiën komen vooral door subsidies vanuit verschillende fondsen waar we projectbeschrijvingen hebben ingediend zoals het VSB Fonds en de Regeling Draagvlak Natuur van LNV. In heel beperkte mate krijgen we af en toe wat donaties vanuit de waarnemers zelf die we gebruiken voor het digitaliseren van de data. De samenwerkende organisaties zelf investeren overigens ook vrij veel uit eigen middelen. In de toekomst hopen we vanuit bedrijven uit de private sector ook bijdragen te krijgen."

De Natuurkalender
De Natuurkalender is in 2001 van start gegaan op initiatief van Wageningen Universiteit en VARA's Vroege Vogels en wordt mede mogelijk gemaakt door: Stichting voor Duurzame Ontwikkeling, De Vlinderstichting, SOVON, FLORON, KNMI, Vogelbescherming Nederland, Het Wereld Natuur Fonds, Vereniging Onderzoek Flora en Fauna (VOFF), SME-Milieuadviseurs, Topshare, Knowledge Platform, European Phenology Network en Stichting Gierzwaluwenwerkgroep Nederland.

Je werkt dus op een universiteit, maar richt je onder andere op het grote publiek. Hoe gebruik je de kennis van de 'natuur in de achtertuin' voor een wetenschappelijk onderzoek?
"Wat is het effect van klimaatsveranderingen op de natuur? Dat is de belangrijke vraag waar we mee bezig zijn. Door goed te kijken naar de verschillende soorten in je achtertuin krijg je een dagelijkse update van wat er buiten gebeurt. Het blijkt dat de waarnemers betrouwbare informatie doorgeven, zeker als je veel waarnemingen van een bepaalde soort binnen krijgt. Het blijkt dat fenologie een hele goede indicator is voor klimaatveranderingen. Je kunt nooit alles bijhouden, maar een selectie van soorten geeft een heel goed beeld. En daarmee kunnen mensen die naar de 'natuur in de achtertuin' kijken dus een belangrijke bijdrage leveren aan de wetenschap."

Wanneer ben je voor het eerst in aanraking gekomen met het werk van De Vlinderstichting?
Arnold moet even nadenken bij deze vraag, maar zegt dan dat het eigenlijk direct vanaf de start van het project was. "Direct bij het begin van de Natuurkalender, bij Vroege Vogels. In de periode 1940 tot 1968 bestond er al een historisch netwerk van de fenologie, maar dat betrof vooral planten. Daarom was ik eerst van plan om vooral naar de planten te gaan kijken, maar via Vroege Vogels is er ook contact gelegd met De Vlinderstichting, en jullie waren gelukkig zo enthousiast om meteen met de Natuurkalender mee te doen."

Wat doen jullie met vlinders en libellen?
"Kijken wanneer ze beginnen te vliegen. Voor ons zijn eigenlijk alleen de eerste waarnemingen van de verschillende soorten die mensen doen belangrijk. Voor vlinders zijn vooral de waarnemingen van de eerste generatie van belang."

Hoe zie jij de rol van De Vlinderstichting binnen de Natuurkalender nu en in de toekomst?
"Jullie zijn voor de Natuurkalender een kennisinstituut voor vlinders en libellen, en dat is heel erg belangrijk. In de toekomst zou ik graag met De Vlinderstichting ook onderzoeksmatig meer dingen willen gaan doen. Wat voor consequenties heeft die klimaatverandering nu precies? Bij vlinders kun je dan bijvoorbeeld denken aan interacties met waardplanten en de timing. Dat zijn voor mij hele belangrijke wetenschappelijke uitdagingen, waar ik de samenwerking met De Vlinderstichting ook voor de toekomst zie. Een andere rol is de communicatie naar de vlinderaars, die een heel belangrijke doelgroep zijn voor de Natuurkalender."

Waar kunnen de mensen meer informatie vinden over de Natuurkalender?
"De meeste informatie is te vinden op onze website www.natuurkalender.nl (die overigens ook via de website van De Vlinderstichting is te benaderen) en natuurlijk kan iedereen op zondagochtend naar Vroege Vogels luisteren."

Geef je daar ook je eigen waarnemingen door?
"Ja, natuurlijk. Ik fiets elke dag van het werk in Wageningen naar Ede en de observaties die ik onderweg doe, die geef ik gewoon door en ik hoop dat iedereen dat doet en blijft doen."

En tot slot: wat is voor jou de meest grappige of bijzondere waarneming geweest die je je kan herinneren in de geschiedenis van de Natuurkalender?
Over deze vraag moet Arnold duidelijk even nadenken. Het is kennelijk moeilijk om een keus te maken uit alle bijzondere observaties. "Er is heel veel boeiend," zegt hij tenslotte, "maar met die extreem vroege voorjaren komen er vaak heel veel extreem vroege meldingen. Dan zit je op je kantoor te werken en voor je gevoel is het nog winter en allerlei mensen zien dan vlinders en bloeiende planten. Dit maakt jezelf ook bewuster van de klimaatverandering. Dat is erg grappig. Dat het om veel vroege meldingen gaat is vooral te zien als je ze vergelijkt met historische gegevens. Vroeger zat er af en toe een erg vroege melding tussen en nu zijn het er tientallen. Dat vind ik erg boeiend om te zien."

Teruglopend mijmer ik een beetje over het op handen zijnde voorjaar. Op het moment dat deze Vlinders bij u in de bus valt, is het voorjaar in volle gang. Heeft u uw eerste meldingen al doorgegeven? ■